סירוגו מתוכו מטה=סירוגה מעל גבה מיתיבי *כלי עץ מאימתי מקבלין טומאה המטה והעריסה *משישופם בעור הדג ואי מטה=מסורגת (*היא) מעל גבה למה לי שיפת עור הדג? אלא הא והא מתוכו מטה= אעולי ואפוקי בבזיוני דרגש=אעולי ואפוקי באבקתא. *אמר ר' יעקב אמר ר' יהושע בן לוי הלכה כרשב"ג. *אמר רבי יעקב בר אמי מטה שנקליטיה יוצאין זוקפה ודיו:

מתני' מוציא למלחמת הרשות על פי בית דין של שבעים ואחד ופורץ *לעשות לו דרך ואין ממחה בידו. *דרך המלך אין לו שיעור וכל העם בוזזין ונותנין לו והוא נוטל חלק בראש:

גמ' תנינא חדא זימנא אין *מוציאין למלחמת הרשות אלא ע"פ ב"ד של שבעים ואחד אידי דתנא כל מילי דמלך תנא נמי (א)מוציאין למלחמת הרשות: אמר רב יהודה אמר שמואל כל האמור בפרשת מלך, מלך מותר בו רב אמר לא נאמרה פרשה זו אלא לאיים עליהם שנאמר שום תשים עליך מלך *שתהא אימתו עליך, כתנאי: ר' יוסי אומר *כל האמור בפרשת מלך-מלך מותר בו ר' יהודה אומר לא נאמרה פרשה זו אלא כדי לאיים עליהם שנאמר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך וכן היה רבי יהודה אומר ג' מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ: להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה, רבי *נהוראי אומר לא נאמרה פרשה זו אלא כנגד תרעומתן שנאמר ואמרת אשימה עלי מלך וגו' א)(תניא) ר"א אומר זקנים שבדור כהוגן שאלו שנאמר תנה לנו מלך לשפטנו אבל עמי הארץ שבהן קלקלו שנאמר והיינו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ב) תניא רבי יוסי אומר שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה ואיני יודע איזה מהן תחילה, כשהוא אומר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק הוי אומר להעמיד להם מלך תחילה, ואין כסא אלא מלך שנאמר וישב שלמה על כסא ה' למלך, ועדיין איני יודע אם לבנות להם בית הבחירה תחלה או להכרית זרעו של עמלק תחלה כשהוא אומר והניח לכם מכל אויביכם וגו' והיה המקום אשר יבחר ה' וגו' הוי אומר להכרית זרעו של עמלק תחלה וכן בדוד הוא אומר ויהי כי ישב המלך דוד בביתו וה' הניח לו מסביב וכתיב ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וגו' אמר ריש לקיש בתחילה מלך שלמה על העליונים שנאמר וישב שלמה על כסא ה' ולבסוף מלך על התחתונים שנאמר כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה ג) *רב ושמואל חד אמר תפסח בסוף העולם ועזה בסוף העולם וחד אמר תפסח ועזה בהדי הדדי הוו יתבו וכשם שמלך על תפסח ועל עזה כך מלך על כל העולם כולו ולבסוף לא מלך אלא על ישראל שנאמר אני קהלת הייתי מלך על ישראל וגו' ולבסוף לא מלך אלא על ירושלים שנאמר דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים ולבסוף לא מלך אלא על מטתו שנאמר הנה מטתו שלשלמה וגו' ולבסוף לא מלך אלא על מקלו שנאמר זה היה חלקי מכל עמלי *רב ושמואל חד אמר מקלו וחד אמר גונדו, הדר או לא הדר? רב ושמואל חד אמר הדר וחד אמר לא הדר, מאן דאמר לא הדר *מלך והדיוט ומאן דאמר הדר, מלך-והדיוט-ומלך: פורץ לעשות לו דרך: ת"ר אוצרות מלכים למלך, ושאר ביזה שבוזזין מחצה למלך ומחצה לעם אמר ליה אביי לרב דימי ואמרי לה לרב אחא בשלמא אוצרות מלכים למלך אורחא דמלתא, אלא שאר ביזה שבוזזין מחצה למלך ומחצה לעם מנלן? דכתיב

וימשחו

דברים יז · שם · ש"א ח · שם · שמות יז · ד"ה א כט · דברים יב · ש"ב ז · שם · ד"ה א כט · מ"א ה · קהלת א · שם · שיר ג · קהלת ב

סירוגו. קשירתו: **מתוכו.** שיש נקבים (ב) בארכובותיו ותוחבין בהן ראשי רצועות התלויות בעור ועונבים ואין מרכיבין הרצועה על גבי ארוכות המטה: **סירוגה מעל גבה.** החבלים מרכיבין על ארוכות המטה מיכן ומיכן ואורג והוא סירוג: **העריסה.** עריסת תינוקות בריי"ן: **משישופם בעור הדג.** משפשפם בעור הדג כדי להחליק הארוכות ליפותם: **למה לי שיפת עור הדג.** הלא אין יופיה ניכר שהרי מכוסות הן תמיד בראשי החבלים המסורגין על גבן: **מטה אעולי ואפוקי בבזיוני.** בבזעים ונקבים של ארוכות מכניס ומוציא ראש החבל ומסרג: **באבקתא.** לולאות התלויות בנקבי ארכובותיו ובהן מכניסין ראשי רצועות התלויות בשפת העור: **שנקליטיה יוצאין.** נקליטין שני עצים ארוכים ומעמידין אותן באמצע דופני המטה אחד מראשותיה ואחד מרגלותיה ומפוללין הן בראשותיהן ומניחין קנה מזה לזה ועליו פורסין הכילה ויש שמחברין אותן נקליטין למטה והיינו יוצאין שמחוברין ויוצאין מן המטה ואין יכול לכפותה מפני נקליטיה: **זוקפה.** על מראשותיה או על מרגלותיה (ג)או ארכובותיה למעלה ודיו: **מתני' ופורץ.** גדרות אחרים: **לעשות לו דרך.** לשדהו ולכרמו: **חלק בראש.** (א) חלק היפה בורר ראשון ונוטל מחלה: **גמ' בפרשת מלך.** בספר שמואל (א ח) בניכם ובנותיכם יקח וכיוצא בהם: **רב אמר לא נאמרה פרשה.** דשמואל אלא לאיים עליהם שתהא אימת מלכם עליהם אבל אינו מותר לעשות: **ה"ג רבי יהודה אומר לא נאמרה פרשה זו אלא לאיים עליהם.** ולא גרס ליראם ולבהלם דהא לרבי יהודה יפה כיוונו שהרי נצטוו ישראל על כך והכי גרס לה בתוספתא: **שלש מצות.** להכי נקט שלש הללו שכן תלויות זו בזו לעשותן כסדרן כדמפרש לקמן בתחלה מלך ואחריה עמלק ואחריה בית הבחירה: **בכניסתם לארץ.** דבכולהו כתיב ירושה וישיבה וירשתה וישבת בה ואמרת אשימה עלי מלך (דברים יז) בעמלק כתיב (שם כה) והיה בהניח ה' וגו' ובבנין בית הבחירה כתיב (שם יב) ועברתם את הירדן וישבתם בארץ וגו' והדר כתיב והיה המקום וגו': **לא נאמרה פרשה זו.** דשום תשים עליך מלך משום מצוה אלא כנגד תרעומתם שגלוי לפניו שעתידים להתרעם על כך ולומר והיינו גם אנחנו ככל הגוים שנאמר ואמרת אשימה עתידין אתם לומר כן: (ד) ר' נהוראי אמר כו' לא גרסינן ליה בתוספתא ותדע דשיבוש הוא דהא קי"ל בעירובין (דף יג:) דהוא רבי נחמיה הוא רבי נהוראי*: **עמי הארץ קלקלו.** דאילו זקנים שאלוהו לשופטם ולרדות הסרבנים שבהם אבל עמי הארץ תלו עליו מלחמותיהם שאמרו ויצא *בראשינו ונלחם את מלחמתנו: **בתחילה.** קודם שנשא שלמה נשים נכריות מלך אף על עליונים: **וכשם שמלך על תפסח ועזה כך מלך על כל העולם כולו.** והכי קאמר קרא כי הוא רודה בכל עבר הנהר כמתפסח ועד עזה: **על מקלו.** שהשליכו אשמדאי מכסאו כדאמרינן במסכת גיטין (דף סח:): **גונדו.** טליתו, ובסדר טהרות (כלים פרק טז) פירש רב האי מקידה הוא מקידה של חרש (ה) ודומה לו חד אמר קדו וחד אמר מקלו (ויקרא רבה פרשה אחרי) והוא מקידה ששותה בה מים: **מלך והדיוט.** ושוב לא חזר למלכותו:

וימשחו

מלך מותר וכו'. תימה למה נענש אחאב על נבות כיון שלא רצה למכור לו כרמו ועוד דבפרק הכונס צאן לדיר (ב"ק דף ס:) קאמר דדוד שאל אם היה יכול להחליף גדישין של שעורין מישראל לתת בפני בהמתו (ו) וי"ל דבפרשת המלך כתיב (שמואל א ח) יקח ונתן לעבדיו ולא לעצמו ועוד י"ל דאחאב היה יכול ליקח אם היה רוצה אבל כשהיה שואל אחאב שימכרו לו חשב נבות שרשות בידו לומר לא אמכור ועי"ל דנענש לפי ששאל הכרם לעשות ע"ז דכתיב (מלכים א כא) והיה לי לגן ירק כמו המתקדשים והמטהרים אל הגנות (ישעיה סו) והנקון מירץ דאינו מותר רק בשדות הרחוקים מן העיר דלא מעלי כל כך אבל כרם נבות היה אצל היכל אחאב בשומרון ועי"ל דדוקא בשדה מקנה אבל שדה אחוזה שירש מאבותיו לא כמו שהשיב נבות חלילה לי מתתי נחלת אבותי לך א"נ כמי דפרשת המלך לא נאמרה רק על המלך שנמלך על כל ישראל ויהודה ומאת המקום ואחאב לא מלך על יהודה וגם לא מלך מאת המקום:

דאי

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ה מהלכות כלים הלכה א:

מא ב מיי' פ"ה מהל' אבל הל' יח סמג עשין מד טוש"ע יו"ד סי' שפז סעיף ב:

מב ג מיי' פ"ה מהל' סנהדרין הלכה א ופ"ה מהל' מלכים הלכה ב סמג עשין קיז:

[עי' תוס' חולין כה. ד"ה להסית]

מג ד ה מיי' פ"ה מהל' מלכים הל' ג סמג עשין שם:

מד ו מיי' שם פ"ד הל' ט סמג שם:

מה ז מיי' שם הלכה א סמג עשין קטו:

מו ח ט י מיי' שם פ"א הל' א סמג עשין קיד

מז כ מיי' שם פ"ד הלכה ט:

[פסחים קי.] יבמות עו: ב"ק ס: ב"ב ק:

◆

רבינו חננאל

קרביטיו ונופל מאליו: אמר ריב"ל הלכה כרשב"ג דאמר מטה שנקליטה יוצאין זוקפה ודיו מטה המיוחדת לכלים אין צריכין לכפותה: ופורץ לעשות לו דרך ואין ממחין בידו שדרך המלך אין לו שיעור. אמר שמואל כל האמו' בפרשת המלך המלך מותר בו ר' יוחנן אמר לא נאמרה פרשה זו משפט המלך ליקח את בני ישראל ולשומם לו במרכבתו ובפרשיו ולחרוש חרישו ולקצור קצירו ולעשות כלי מלחמתו וכלי רכבו. ובנות ישראל יקח להיות לו רקחות טבחות ואופות ושדות בני ישראל וכרמיהם וזיתיהם הטובים יקח ונתן לעבדיו וזרעיהם יעשר וצאנם יתן לסריסיו ולעבדיו ובהמתם ובחוריהם הטובים וחמוריהם יקח ועשה למלאכתו ולבני ישראל אמרו ואתם תהיו לו לעבדים וזעקתם ביום ההוא מלפני מלככם אשר בחרתם לכם ולא יענה ה' אתכם ביום ההוא. אמר (לו) ר' יוחנן לא פירש להם אילו כולם שהתירם לו הקב"ה אלא ליראם ולבהלם בלבד. תניא אמר ר' יהודה ג' מצות נצטוו ישראל בכניסתם לארץ להעמיד להם מלך ולבנות בית הבחירה ולהכרית זרע עמלק ואקימנא להעמיד להם מלך ואחריו להכרית זרע עמלק ואחריהן בנין בית הבחירה א"כ למה נענש מפני שקדמה על ידו. זקנים כהונן שאלו שנאמר ועתה שימה לנו מלך לשפטנו ועמי הארץ הן שקלקלו ואמרו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמתנו: ענין שלמה שנאמר עליו שמלך על העליונים שנאמר וישב שלמה על כסא ה' למלך ובסוף על התחתונים כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה תפסח בסוף העולם ועזה בסוף העולם וחד אמר תפסח ועזה בהדי הדדי כו'. פי' קירו קערה שאוכל בה: ירושלמי היה אומר זה היה חלקי מכל עמלי: והעם בוזזין ונותנין לפניו והוא נוטל חלק בראש: ת"ר אוצרות מלכים למלך ושאר ביזה מחצה לעם ומחצה למלך:

וימשחהו

מסורת הש"ס

נדרים נו. כלים פט"ז מ"א

רש"ל מ"ז

[עי' שם. מו"ק כז.]

[שם ע"ש]

[ב"ב נג:]

לעיל ג.

[לקמן כב. וש"נ]

[תוספתא פ"ד ע"ש]

עי' רש"ל

גיטין סח:

[גיטין שם ע"ש מגילה יא:]

[עי' רש"ל ד"ה ר' נהוראי]

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' תנא נמי מוציא למלחמת: (ב) רש"י ד"ה מתוכו שיש נקבים בארכותיו ותוחבין: (ג) ד"ה זוקפה וכו' על מרגלותיה וארכותיה למעלה ודיו: (ד) ד"ה רבי נחמיה אומר כו' לא גרסינן ליה בתוספתא: (ה) ד"ה גונדו וכו' של חרש וגורס לו חד אמר מקודו וחד אמר: (ו) תוס' ד"ה מלך וכו' בפני בהמתו ולשום להם גדישין של שעורים עדשי"ם דפלשתי' וי"ל דבפרשה:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מלך וכו' תימה קושיא זו כ"א בזוהר הקדוש פ' ויגש:

א) רש"ל מוחק תיבת תניא וגורס ר"א בר' יוסי אומר ב) ס"א אידך ר' יודא אמר כו' ג) מגילה יא: ד) ר"ל כעין מלכות ראשונה שמלך על העליונים כך נדפס על גליון רש"י בגיטין סח בשם רש"ל

בארכותיו

* שמואל א' ח פסוק' יא-יח

נושא

1) מח' תנאים אם פרשת מלך בס' שמואל הי' כפשוטו -או- כדי לאיים

2) סדר של ג' מצוות שנצטוו ישראל בכניסתן לארץ

מבנה

"ואיני יודע" התלבטות באיזו מצוה קודמת

נושא/מבנה

△ ירידת מלכות שלמה בשלבים

◇ התייחסות רב ושמואל לכמה נקודות בנושא

נושא

חלוקת ביזה למלך